

شورای عالی حوزه های علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

مدرسه علمیه حضرت زینب^(س)

سریش آباد

موضوع:

بررسی تحلیلی غفلت از منظر قرآن و روایات

استاد راهنما:

سرکار خانم صغری ملاولی

گردآورندگان:

ذلیخا کاوه

مرضیه خدا بنده لو

فاطمه حاجیان

زهرا حیدری

تابستان ۹۵

چکیده

عنوان این تحقیق پیش رو، غفلت از منظر قرآن کریم و روایات اسلامی می باشد. در این نوشتار نخست از کلیات و مقدمات، شامل تبیین طرح تحقیق که ساختار اصلی نوشته را تشکیل می دهد، سخن به میان آمده و این پژوهش در سه فصل سامان یافته است. در فصل اول مفهوم شناسی، مفهوم لغوی و اصطلاحی غفلت مورد بررسی قرار گرفته، در فصل دوم که غفلت در قرآن و روایات بررسی گردیده به موضوعاتی از جمله عوامل غفلت، انواع و راهکار های زدودن غفلت و... پرداخته شده، و در فصل سوم از آثار و پیامد های سوء غفلت سخن به میان آمده و پایان بخش این نوشته را نتیجه گیری و منابع به خود اختصاص داده است.

کلید واژه: آثار، غفلت، زندگی، انسان، قرآن

فهرست مطالب

1	مقدمه
3	بطلان مساله
4	هدف و ضرورت تحقیق
4	پیشینه تحقیق:
5	روش و نوع تحقیق :
7	مفهوم شناسی غفلت
7	معنای لغوی و اصطلاحی غفلت
7	غفلت در آیات قرآن
21	غفلت در روایات اسلامی
24	عوامل غفلت
24	1- جهل و ناداری
25	2- غرور و خود بینی
25	3- مستی نعمت
25	4- عافیت و سلامت جسمانی
30	نشانه های غفلان
32	راههای زدودن غفلت
33	2- استمرار و دوام ذکر
33	3- نماز با حضور قلب
33	4- تفکر و اندیشه
35	5- تغییر محیط
35	غفلت در صحیفه سجادی
36	انواع غفلت
36	1- غفلت از مرگ
36	2- غفلت از استدراج
36	3- غفلت از خویش
38	5- غفلت از ذکر خدا
40	آثار و بطلهد های غفلت
40	1- غفلت مایع قساوت قلب
40	2- غفلت و مرگ قلب
40	3- غفلت و فساد اعمال
41	4- غفلت و قرب الهی

5- غفلت و هلاکت انسان

نتیجه گیری:

فهرست منابع

.....41

.....42

.....43

آثار و پیامد های غفلت

غفلت و بی خبری از خدا و روز جزا و سر نوشت انسان در بی مهری زمانه و آثار سوء گناه، همه چیز انسان را به سیلاب فنا و نیستی سپرده و باعث خسارت های جبران ناپذیری می گردد که در بیانات معصومین علیه السلام اشارات پر معنایی به آن شده است از جمله :

۱- غفلت مایه قساوت قلب

سنگدلی و قساوت قلب نتیجه غفلت و دوری از معارف الهی است زیرا، عامل مهم لطافت روح و انعطاف قلب در برابر حق، یاد خداست. هنگامی که ریزش باران رحمت ذکر الهی از سرزمین دل قطع شود، قلب اوبه صورت بیابان خشک و سوزانی در می آید که پر از سنگلاخ و حشتناک است. همان گونه که امام باقر علیه السلام فرموده اند: «ایاک والغفله ففیها تکنون قساوه القلب؛ از غفلت بهره‌یز که مایه سنگدلی است» (مکارم شیرازی ۱۳۸۴، ۳۵۲)

۲- غفلت و مرگ قلب

غفلت قلب انسان را می میراند؛ یعنی، پس از قساوت و سنگدلی، مرگ قلب فرا می رسد، به گونه ای که دیگر مواظ و اندر زها تاثیری در آن نمی کند. در چنین حالتی، راه بازگشت به روی او بسته می شود و امیدی برای سعادت او باقی نمی ماند. امیر مومنان علی علیه السلام می فرمایند: «من غلبت علیه الغفله مات قلبه؛ کسی که غفلت بر او چیره شود، قلبش می میرد» (همان، ۳۵۲)

۳- غفلت و فساد اعمال

غفلت موجب فساد اعمال انسان می شود. افراد غافل و بی خبر به سراغ اعمال صالح کمتر می روند و اگر بروند دیگر غفلت اجازه نمی دهد که اعمال خالص با حضور قلب و جامع تمام شرایط و اجزا برای خدا انجام دهند. از این رو امیر مومنان علی علیه السلام فرموده اند: «ایاک والغفله والاعتترار بالمهله فان الغفله تفسد الاعمال؛ از غفلت و غرور ناشی از مهلت الهی بپرهیز زیرا، غفلت اعمال آدمی را فاسد می کند». (همان، ۳۵۳)

۴- غفلت و قرب الهی

غفلت، آمادگی لقای پروردگار و گام نهادن در بساط قرب او را از انسان می گیرد؛ زیرا وصول به این مقام والا جز در سایه معرفت و آگاهی امکان پذیر نیست. در یکی از مناجات های امیر مومنان علی علیه السلام که مرحوم علامه مجلسی در بحارالانوار نقل کرده است به این موضوع اشاره نموده است: «الهی ان انا متنی الغفله عن الاستعداد للقاء فقد نهتني المعرفة بکرم آلائک؛ پروردگار من! اگر غفلت مرا در خواب فرو برده و استعداد لقای تو را از من گرفته؛ شناخت کرم نعمت هایت مرا از این خواب غفلت بیدار ساخته است». (همان، ۳۵۳)

۵- غفلت و هلاکت انسان

غفلت سبب هلاکت در دنیا و آخرت است؛ زیرا، انسان را از مصالح او (اعم از مادی و معنوی) بی خبر می سازد و با این بی خبری، فرصت ها را از دست می دهد، امکانات را ضایع کرده و استعداد های خویش را بر باد خواهد داد. به همین جهت، در حدیثی از امام علی علیه السلام آمده است: «من طالت غفلته تعجلت هلكیه؛ کسی که غفلتش طولانی شود، هلاکت او به سرعت فرا می رسد». (همان، ۳۵۴)

نتیجه گیری:

از آیات و روایات مطرح شده چنین بدست می آید که غفلت از یاد خدا و غفلت از مسایلی همچون مرگ و امور بسیار مهم زندگی با مساله سعادت انسان ارتباط تنگاتنگی دارد، چنان چه اثرات و عواقب شوم آن همه ارکان سعادت را متزلزل خواهد کرد. در این تحقیق به این نتیجه رسیدیم که غفلت حالتی در انسان است که شخص با وجود حضور مطلوب در برابر خود، متوجه آن نیست. در حقیقت امور دیگر چنان هوش و حواس وی را می رباید که حضور مطلوب را نمی بیند و متوجه آن نمی شود. این اصطلاح در کاربرد های اخلاقی اسلام به معنای آن است که شخص از خدا و یاد او غافل شود و امور دیگر دنیوی و حتی معنوی او را به خود مشغول دارد. غفلت دارای نشانه هایی است که از جمله ی آنها نا بینایی (وبستن چشم بر روی حقایق)، سهو و لهو و نسیان، صرف کردن عمر به بیهودگی و همنشینی با فاسدان و مفسدان می باشد، و همچنین از جمله عواملی که باعث بروز غفلت در انسان می شود می توان به جهل و نادانی، غرور و خود بینی، مستی نعمت، عافیت و سلامت جسمانی و... اشاره کرد. و از انواع غفلت نیز میتوان غفلت از مرگ، غفلت از خویش، غفلت از استدراج و... را نام برد.

فهرست منابع

- ۱- آیت الله مکارم شیرازی، ناصر، اخلاق در قرآن، ناشر: مدرسه الامام علی بن ابیطالب علیه السلام، چ: سلیمان زاده
- ۲- بیستونی، محمد، تفسیر نوجوانان (برگرفته از تفسیر نمونه)، ناشر: قم
- ۳- رجبی محمود، قرآن شناسی: سلسله درسهای استاد محمدتقی مصباح یزدی، ناشر: قم
- ۴- تدوین مرکز فرهنگ و معارف قرآن، دائره المعارف قرآن کریم، ناشر: قم بوستان کتاب قم، چ: ۵
- ۵- خادمی اصفهانی، اکبر، اخلاق اسلامی در نهج البلاغه (خطبه متقین)، ناشر: قم، چ: ۲
- ۶- محمدی ری شهری، محمد (ترجمه شیخی محمد رضا)، میزان الحکمه با ترجمه فارسی، ناشر: قم (موسسه فرهنگی دار الحدیث)، چ: ۹
- ۷- میر شاه جعفری، سید ابراهیم، رهیافتی به نظام تربیتی اسلام از نگاه صحیفه سجادیه، ناشر: سید ابراهیم میر شاه جعفری
- ۸- آیت الله مکارم شیرازی، ناصر، تهیه و تنظیم: فقیه نیریزی، میر احمد، انوار هدایت: مجموعه مباحث اخلاقی مکارم شیرازی، ناشر: قم (انتشارات امام علی بن ابیطالب علیه السلام)
- ۹- واحد تحقیقات مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، دانستنیهای نهج البلاغه، ناشر: اصفهان: مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان
- ۱۰- پورطباطبایی، مجید، الگوهای رفتاری امام علی علیه السلام (یکهزار سخن از حضرت علی علیه السلام)، ناشر: تهران: جامعه اسلامی فرهنگیان
- ۱۱- انصاریان، حسین، زیبایی های اخلاق، ناشر: قم (درالعرفان)

۱۲- عزیزی اراکی عباس، جامع آیات و احادیث موضوعی بخش فروع دین ناشر: قم، چ ۱، ۳

<http://kayhannews.ir/۸۷۰۸۳۰/۶.htm#other۶۰۲>